

A karantén felszabadította az iskolát - A digitális oktatás három hónapjának tapasztalatai – II. rész

Setényi János, Szepesi Balázs - 2020. szeptember

Az ezredforduló utáni magyar iskola legnagyobb horderejű változása volt, amikor egy hétvége alatt digitális oktatásra állt át az ország. Valószínű kevesen gondolták akkor, hogy ez a három hónap a magyar iskola világának sikertörténete lesz. Hogyan lett az évtizedes rutinokat sutba dobó, lehetetlennek tűnő feladat az elégedettség és a büszkeség forrása? Erről szól a digitális iskola három hónapjának hatásait és következményeit szóló írásunk második része.

Írásunk első része a digitális oktatás nyerteseiről, áldozatairól és következményeiről szól, [itt találsz](#).

Három felszabadító hónap

Hiába a félelemmel teli bezártság, hiába kellett napok alatt újra váltani az évtizedes rutint, hiába folytak össze a nappalok és az éjszakák tanárok, szülők és gyerekek számára, a digitális oktatás három hónapja egy büszkeséggel és felszabadulásérzéssel teli történet.

A diákok és a tanárok szerint jól ment a váltás, sikerült alkalmazkodni – mutatja [a témában készült felmérés](#). Úgy érzik kreatívabb és személyre szabottabb lett az oktatás. A tanárookra rázúdult a feladat – azonban a beszámolókból úgy látszik, a rengeteg munka és újdonság nehézségei ellenére nagyra értékelték a helyzet adta szabadságot, büszkék arra, hogy sikerült átállni.

A szülőket is sokként érte, hogy megoldják a helyzetet, segítsenek gyerekeiknek az otthoni tanulásban, azonban a járvány okozta nehézségeket és az új feladatokat nyitottan fogadták.

Az Összkép a magyar társadalom és gazdaság működéséről szóló elemzések magazinja. [Iratkozz fel hírlevelünkre, kövess minket](#), ha szeretnéd mélyebben megérteni, hogyan működik Magyarország.

A közoktatás irányítója szerint „[boldogság van szerte a rendszerben](#)”. A digitális oktatással foglalkozó cikkek a kényszer szülte feladattal derekasan küzdő, a megoldást kereső, az összefogást és az empátiát hangsúlyozó tanárokat, szülőket szólítanak meg.

Az elsődleges nemzetközi tapasztalatok szerint a magyar oktatás európai viszonylatban is jól teljesített. A beszámolók szerint Belgiumban a járvány kitörésével leállt az oktatás, Franciaország teljesítménye is

lesújtó. Németországban tartományonként vegyes kép. Dél-Európa oktatásában úgy tűnik, egy kisebb katasztrófa történt.

Nincsenek még mérések, hogy mennyit is tanultak a diákok a távoktatás három hónapjában, hányan tartották a lépést, hányan maradtak le. Azt látjuk, hogy a tanév ment tovább. A tanárok és a gyerekek dolgoztak, nem adtak és kaptak rosszabb jegyeket, mint máskor. Ha az évváró el is maradt, a bizonyítványokba szokás szerint bekerült, hogy felsőbb osztályba lépett.

Az összevisszaság, a rengeteg munka, a lehetetlen feladatok miatti frusztráltság alapján kudarcként is megélhetnénk a történetet. Valahogy így:

Úgy kell megoldanunk, mint mindent ebben az országban: nyomás alatt, összevissza intézkedések, ellentmondásos nyilatkozatok keresztüzében, hangzatos szólamok, nulla érdemi segítség mellett. És azt hozza ki belőlünk, ami bennünk van: a folyton elégedetlenkedő, a pesszimista, a kifogásokat kereső, a frusztrált, a nemtörődöm, a kreatív, az alkotó, a bizakodó, a segítőkész, a hatékony pedagógust, tanulót, szülőt. Ez az online oktatás.

[Ez az értékelés](#) azonban nem Magyarországról szól, hanem az erdélyi helyzetről. A magyarországi hozzáállásra jellemzőbb az, amit az [Index írt](#) március végén.

Van ebben a pezsgésben valami őszintén inspiráló, sőt megható, ahogy ezek igyekeznek a tudást megosztani egymással.

Az egész történet a Dunkirk című filmre emlékeztet, ahol a komoly verség után kontinensről minden lehetséges lélekvesztőn menekülő brit hadsereg katonáit hősként ünneplik otthon. Úgy tűnik, a járvány megajándékozott minket egy olyan történettel, amiben a résztvevők büszkén élik meg a nehézségek legyűrését. A komfortzónából az együttműködés felé léptek ki, a korábbi keretek lebomlása felszabadulásélményt jelent. És ez a történet a magyar oktatáshoz kapcsolódik, amivel kapcsolatban pozitív híreket csak a kivételt erősítő szabályként szoktunk érzékelni.

A Dunkerki menekülés 75. évfordujának ünnepi menete – forrás: royalnavy.mod.uk

Hogyan lettek tanáraink Eger vitézei, anyáink a forró levest a törökre öntő egri nők, iskolaigazgatóink és oktatásirányítóink Dobó, Bornemissza és Mecskey méltó örökösei? Három fő okra vezethető vissza, hogyan válhatott sikertörténétté a digitális karantén-iskola. Eltűnt a feszültség, felszabadultak a kreatív energiák és a magyar oktatás természetének jó oldalát hozta ki a helyzet.

A tanév kezdetekor az Összkép hagyományosan a magyar iskola világával foglalkozik. Négy éve azt elemeztük, [hogyan néz ki a szülő szemszögéből az iskola](#). Három éve azzal foglalkoztunk, [hogyan lehetne nekifogni az oktatási rendszer jobbításának](#). Tavaly előtt a kompetenciaeredmények területi különbségeit mutattuk be [szövegértésből](#) és [matematikából](#). Az előző évben áttekintettük, [egy évtized alatt hol javult és hol romlott a 12 évesek tudása](#).

Megállt a világ egy pillanatra és ki tudtunk belőle szállni

A magyar közoktatás kötött rendben, belső feszültségektől terhelten működik régóta. Az iskolacsengő diktálta ritmus olyan munkabékét hoz létre, amiben mindenkinek fáj valami. Küzd a szakpolitikai irányítás, a tantestületek, küzdenek a szülők – hol együtt, hol egymás ellen. Ennek okairól [ebben a cikkben](#) írtunk részletesen.

A karantén következtében ez a feszültség eltűnt. Elkerülhetetlenné vált, hogy a szülők kulcsszerepet vállaljanak az oktatásban. Akit nem érdekel az iskola, az úgy tehetett, mintha nem is lenne. Azok a szülők, akik életprogramjának központi eleme a gyerekének fejlődése, belevethette magát. A hivatását gúzsba kötve érző tanár elkezdhetett saját tananyagot, saját feladatokat összeállítani. A mindennapi munkájával összekapcsolhatta az oktatás lényegéről való gondolkozást, amire máskor alig marad idő ([egy példa itt](#)). A tantervtől és a mögötte álló hatalmaktól tartók pedig nyugodtan elküldhették az elolvasandó oldalak és a megoldandó feladatok listáját és nem piszkálta őket senki. Aki akart, belevethette magát, akinek arra volt szüksége, nyugalmat lelt.

Kiszabadulhattak a pozitív energiák

Kiderült, hogy van mire építeni. Sok iskola már elkezdte építeni a saját virtuális mását. ([Egy példa itt](#)) Állami és magáncégek szerverein, tekintélyes mennyiségű tananyag halmozódott fel. Újra lett iskolatévé - a királyi csatornán és a látogatott portálokon egyaránt. A tanári és szülői öntevékenység pillanatok alatt nagy közösségeket hozott létre, ahol keringtek a segédletek, videók, tesztek.

Az is kiderült, hogy a tanárok még sincsenek annyira kiégetve - a magyar pedagógus társadalom jelentős részét (ha nem is többségét) stimulálta a feladat. Újraalkothatták a tanmenetet, átszerkeszthették a

feladatokat, újfajta számonkérési módszereket dolgozhattak ki. Élvezték, hogy nem az a fő feladatuk, hogy 45 percig egyben és fegyelmezetten tartsák a sokféle és izegni-mozogni akaró gyereksereget, hanem a tudásátadásra koncentrálhassanak.

Hasonlóképpen a kíváncsi és otthonra bezárt gyerekek saját tempójukban és érdeklődésük szerint böngészhették a tananyagot. Nem unatkoztak, nem kellett csendben ülniük, amikor nem kötötte le őket az óra. Molyolhattak egy prezentáció vicces effektjein, végre szülői jóváhagyással böngészhettek az interneten.

A tanárok motivációs rendszerében a szigor és a fenyegetés nem működött. Szórakoztatni kellett a gyerekeket, dicsérni, izgalmas feladatokat adni. A szülő is felszabadult a „köszönjük tanárnő” merev mosolyából – kolléga lett, kérdezett, javasolt, néha még kérni is mert. Az órák, a szülői értekezletek kikerültek a középkori templom szószék-padsor architektúrájából – a neten mindig az van középen, aki beszél. A helyzet kivételessége a tanároknak is felmentést adott a szigor gyakorlása, a fegyelmezett igazodás, a megszokott sémák követése alól. Aki ott volt, aki aktívan részt vett a tanításban-tanulásban, az azért volt ott, mert ott akart lenni. Akit nem érdekelt a dolog, az meg könnyen és kockázatmentesen elalibizhette a dolgot.

Figyelem és fegyelem a Fehér Tenyér című filmben

Mindehhez az oktatásirányítás kereteket adott. Az elkezdett tanévet a megszabott tanmenet szerint kell tovább vinni, regisztrálni kell a Krétában mindent, ami történik. És itt megállt. A végrehajtást

rábízta az iskolákra, a tanárookra. Annyira élt az erejével, amennyire kell. Helyére került, mit is jelent az erős, de visszafogott irányítás.

Közben a nagy amerikai felhőszolgáltató cégek ingyenesen vagy olcsón biztosították a digitális oktatáshoz szükséges platformokat – megérte nekik ez a beruházás a virtuális világ felosztásáért folyó versenyben. Kiderült, hogy a nemzetközi összehasonlítások szerint erős internethálózat valóban jól működik, ha akadozik is néha a video, bírta a rendszer a terhelést.

Fárasztó volt, rengeteg időt emésztett el. Eleinte nem értette az ember, mi hol van, mit hova kell feltölteni. Néha megbomlottak a gyerekek a bezártságtól. Nehezen kezelték, amikor olyan készségeket vártak el tőlük, amihez nyilvánvalóan kicsik. A rosszul mentett fogalmazást lehetett előről kezdeni, nehéz az olimpiakról szóló teszt-ppt-be belekezdeni, amikor már ötödik órája ül a gyerek a gép előtt. Mégis nyugalom volt és abba merülhetett el az ember, aminek értelmét látta.

A magyar oktatás természetének jó oldalát hozta ki a helyzet

A magyar iskola mind tartalmában, mind működési jellegében, mind irányításában egy túlélés-orientált kompromisszum – konzisztensen igazodik a magyar társadalmi, történeti tapasztalatokhoz, életstratégiákhoz.

A magyar iskola egy helytállásra, túlélésre felkészítő tábor. Sűrű osztályokban, sűrű tananyagban kell ütközésmentesen ellenni. Meg kell tanulni, hogyan élhesse az ember úgy jól az életét, hogy közben a szabályokkal, az elvárásokkal, a tanárokkal és a többiekkel szemben fenntartja a tisztelet látszatát. Elvben mind egyformák vagyunk, közben van, aki az elitgimnáziumok kemény kiválasztóira készül, van, aki pedig olvasni sem igazán tanul meg.

Azért ilyen a magyar iskola, mert ezt várjuk el tőle. Rengeteg szakmai és értékrendi szempontot, heterogén szülői elvárásokat kell egy rendszerbe passzírozni és fenntartani az egységes működést, legalábbis annak látszatát.

A magyar közoktatást sokfelé húzzák a hagyományok, a működési modellek, a tartalmi elvárások, az ideológiai törekvések.

Egymásra rakódik a Röhög az egész osztályban leírt békebeli kultúra, a Klebensbergi nemzetteremtő idea, a gyerektárolás és modernizáció szocialista elvárása, a kádári „csináljátok csak nyugi legyen” autonómiának színlelt gyeplőbedobása, a rendszerváltás utáni virágozzék minden virág, a 10-es évek utáni egységesítési törekvés.

Osztályterem a Pál utcai fiúk című filmben

Egy keretben működnek az elit alapítványokra, kivételekre épülő intézményei, a saját kultúrával és összefogott tanári karral működő sikeres iskolák (erről [itt írtunk](#)), az alapvető készségek átadására sem képes gyerektárolók.

Egy tantervbe kell bezsúfolni a korszerűt, az örökérvényűt, a nemzetit, a világra nyitót, a gondolkozni tanítót, a felelősségre nevelőt, a kortársat, a klasszikust... A világlátás, szakmai felfogás, a gazdasági és társadalmi érdekek számára fontos tartalmak tülekednek az órák és tankönyvek felületeiért. A tülekedés mögötti erő erősebb, mint a rend iránti vágy – ennek eredménye mindig olyan kompromisszum, amivel a végén kevesen elégedettek.

Egyszerre jelenik meg az igény, hogy az iskola legyen a megfelelő munkaerőutánpótlás üzeme, a társadalmi felzárkózás kulcsintézménye, a nemzeti identitás őre, az önkifejezés és az önmegvalósítás megalapozója, a közösségteremtés műhelye.

Miközben ezek az elvárások egymással birkóznak, egyetértenek abban, hogy egységes oktatásra van szükség. (Persze megindult az egység felbomlása az egyházi intézményrendszerek kialakulásával, az alternatív/alapítványi iskolák szaporodásával, de arra még nem igazán van ötlet, hogy ennek miért és hogyan kellene örülni.)

Egyetértés van abban, hogy tartsuk egyben a magyar közoktatást és tegyük minél inkább egységessé – mindegy, hogy ez az irányíthatóság, az üzemeltetés vagy a kiegyenlített minőségű kínálat miatt fontos valakinek.

Ebből a sok törekvésből és igényből formálódik a magyar iskola – azaz pont azt kapjuk, amit akarunk. Rugalmas, a valós és a látszólagos szabályokat keverő, sokszínű. Az önvédelemtől álszent, a romantikától patetikus. Vastag falú, régi és új tornyokkal, EU-s pályázatból vett számítógépekkel, előregeedett vízvezetékkel, szigorú portással, sok kiskapuvval.

Békeidőben ez az oktatási rendszer önmaga sokszínűségét és konfliktusait szenvedésként éli meg, természetesnek veszi a működőképességet fenntartó pragmatizmus és de facto kompromisszumkészség tulajdonságát. Most a járvány alatt a konfliktusokat félretette a sürgősségi helyzet és az azzal járó szabadság. A pragmatizmus és a kompromisszumkészség pedig felértékelődött. A túlélő alapkodú rendszer természetszerűen jól teljesít, amikor a túlélés a cél.

Ha ezt a sokszínűséget le akarjuk egyszerűsíteni, három komoly társadalmi elvárás van az iskolával szemben. Egyrészt tartsa biztonságos helyen a gyerekeket napközben. Másrészt jó szortírozógépként ossza el a diákokat a középiskolák, majd az egyetemek, majd a munkahelyek sokszínű világába. Harmadrészt tartsa meg az oktatás egységes intézményi kereteit. A megőrzésen és a szelekción túlmutató törekvések sokfélék, de azok nem, vagy csak lokálisan elvárások – nincs radikális erő vagy konszenzus mögöttük. Küzdünk értük, mint az elhízás ellen, dehát... Aki nem viccel, az a jobb továbbmentelért küzdő szülő és a jelenlétet megkövetelő az egységes oktatás letéteményeseként működő hatalom.

A járvány digitális oktatásában a jelenlét szempontját kikapcsolta az élet. Az egységesség biztosítása reálisan megállt a Krétán keresztüli adminisztrációval. Rendszermozgató igényként a továbbtanulásért küzdő szülők szándékai maradtak meg, az ő eszköztáruk és mozgásterük pedig – persze a sok munkaóráért és kevesebb alvásért is cserébe – megnőtt a digitális oktatás három hónapjában.

Lendülettel futunk rá a második hullámra

A feszültség eltűnése, a szabadság érzése és a magyar oktatási rendszer működőképességének tapasztalata felrázta az iskola világát jellemző fásultságot. Magyarországnál a sikernél is ritkább, hogy azt észre is vesszük, meg is éljük. Ezért adhat sok erőt 2020 tavasza.

Remélhetőleg az előttünk álló, az előzőnél is nehezebbnek látszó második hullám nem őröli fel ezeket a felszabaduló energiákat. Talán a megszokottból való kilépés révén sikerül jobban megértenünk mit és miért csinál a magyar oktatás, megkönnyíti annak kitalálását, hogyan és mire használjuk ezt a túlélésre – ahogy láttuk, sikeresen – optimalizált rendszert.